

ISSN (PRINT) 2413-1865
ISSN (ONLINE) 2663-2772
DOI 10.32999/KSU2413-1865

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

COLLECTION OF RESEARCH PAPERS

«PEDAGOGICAL SCIENCES»

Випуск 94

Херсон–2021

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пермінова Л.А. – кандидат педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Заступники головного редактора:

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна;

Слюсаренко Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Відповідальний секретар:

Гончаренко Т.Л. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет, Україна

Технічний секретар:

Блах В.С. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет, Україна

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Бондаренко О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет;

Вінник М.О. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Воропай Н.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Гаран М.С. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Глухов І.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Гнедкова О.О. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Голінська Т.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Князян М.О. – доктор педагогічних наук, професор, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;

Коваль Л.В. – доктор педагогічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет;

Ковшар О.В. – доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний інститут;

Мухаммет Демірбілек – доктор наук, магістр наук, Сюлейман Демірель Університет, Туреччина;

Нагрибелна І.А. – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонська державна морська академія;

Носко Ю.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет «Чернігівський колегіум імені Тараса Григоровича Шевченка»;

Омельчук С.А. – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Пахомова О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара;

Саган О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Смутченко О.С. – доктор філософії, Херсонський державний університет;

Співаковський О.В. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Суріна Ірина – доктор соціологічних наук, професор, Поморська Академія, м. Слупськ, Польща;

Федяєва В.Л. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Хоружа Л.Л. – доктор педагогічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка;

Чайка В.М. – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

Шевцов А.Г. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Збірник наукових праць «Педагогічні науки» є фаховим виданням (категорія «Б») на підставі Наказу МОН України № 886 від 02.07.2020 року (додаток № 4) з педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща)

**Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 30.03.2021 р. № 12)**

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 23957-13797ПП
від 26.04.2019 р. видане Міністерством юстиції України

Офіційний сайт видання: <https://ps.journal.kspu.edu>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Никоненко Н. В. ВПЛИВ ФЕДЕРАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА США 1975–1989 РОКІВ НА РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 7

Федун Д. С. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ХАРКІВСЬКОМУ ІНЖЕНЕРНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ІНСТИТУТІ В 60-Х–70-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ..... 15

СЕКЦІЯ 2

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

Андрєєв А. М., Тихонська Н. І. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТРЕНІНГУ З ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО З ФІЗИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ..... 24

Генсерук Г. Р. МІЖНАРОДНІ РАМКИ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ..... 32

Hryhoriv H. V., Alokhtina N. V. PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF A MODERN UNIVERSITY TEACHER: INVESTIGATION AND MODEL CREATION..... 38

Семашкіна Г. М. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РОСЛИННИМ СВІТОМ..... 45

Сорочинська О. А., Павлюченко О. В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ..... 51

СЕКЦІЯ 3

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Бурак В. Г. КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 57

Варнавська І. В., Черемісін О. В. СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ..... 66

Джаман Т. В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ..... 74

Калініна Л. В., Прокопчук Н. Р. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПІД ЧАС НАСКРІЗНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ..... 80

Красильник Ю. С. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОСКТУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗВО..... 86

Маркусь І. С. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 93

Михайлов В. М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ІЗ ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	100
Павлова Н. С. МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ.....	107
Скрипник С. В. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ГЕНЕТИКИ І ЦИТОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ).....	114
Скрипнікова В. О. МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ.....	120
Черненко Г. М. ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	129

СЕКЦІЯ 4 СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Lazarenko T. V. TEACHING AUDING TO STUDENTS OF NON-LANGUAGE SPECIALTIES USING THE “FLIPPED CLASSROOM” MODEL.....	135
Lomakina L. V. FORMATION OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE SPEECH COMPETENCIES OF FUTURE ENGINEERS.....	143
Нагрибельна І. А. НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	151
Райковська Г. О. ГЕОМЕТРО-ГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА В ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	158

УДК 378.147: 316

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-94-9>

СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Варнавська Інна В'ячеславівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти
Херсонський державний аграрно-економічний університет
vav2005@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3061-0665

Черемісін Олександр Вікторович,
доктор історичних наук,
професор кафедри професійної освіти
Херсонський державний аграрно-економічний університет
al.cheremisin@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0173-0489

У статті розглянуто роль культурної компетентності фахівця як обов'язкової професійно важливої якості, що забезпечує ефективність й успішність діяльності та здатності особистості. Доведено, що колективу здобувачів вищої освіти притаманні особливі характеристики: соціально-професійна спрямованість (на здобуття професії), спільність інтересів, цілей, що зумовлені відношенням до професії за різної мотивації до навчально-професійної діяльності; однорідність за віковими ознаками і рівнем освіти; динамічність відповідно до послідовності навчання від курсу до курсу; високий ступінь самоорганізації, самоуправління. Проаналізовано створення просторово-предметного складника збагаченого соціально-професійного середовища, що моделює соціально компетентну поведінку майбутніх економістів, організацію і проведення різноманітних заходів: конкурсів, проєктів із соціально значущої проблематики. Здобувачі працювали над створенням і подальшим захистом соціальних плакатів, презентацій, відеороликів, які своєю чергою забезпечили соціально-значуще оформлення закладу, його аудиторій. Основна увага приділяється напрямам створення збагаченого соціально-професійного середовища як взаємодії із студентським парламентом, узгодження з ним основних заходів із формування культурної компетентності майбутніх економістів. Адже студентський парламент як важливий представницький орган самоврядування здобувачів вищої освіти забезпечує право і можливість самостійно вирішувати питання щодо навчання і побуту, захисту їх прав та інтересів, а також брати участь в управлінні навчальним закладом. Проаналізовано створення соціально-професійного середовища на прикладі роботи Херсонського державного аграрно-економічного університету, в якому здобувачі вищої освіти залучені до багатьох навчальних, організаційних та наукових проєктів.

Ключові слова: професійна освіта, педагогіка, економічна освіта, вищий навчальний заклад, Херсонський державний аграрно-економічний університет.

CREATING OF SOCIAL PROFESSIONAL ENVIRONMENT FOR THE FORMATION OF CULTURAL COMPETENCE

Varnavska Inna Viacheslavivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Trade Education
Kherson State Agrarian and Economic University
vav2005@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3061-0665

Cheremisin Oleksandr Viktorovych,
Doctor of Historical Sciences,
Professor at the Department of Trade Education
Kherson State Agrarian and Economic University
al.cheremisin@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0173-0489

Article considers the role of cultural competence of a specialist as a mandatory professionally important quality that ensures the effectiveness and success of an individual's activities and abilities. It is proved that

the team of applicants for Higher Education has special characteristics: social and professional orientation (to get a profession), common interests, goals, due to the attitude to the profession with different motivation for educational and professional activities; uniformity in age characteristics and level of Education; dynamism in accordance with the sequence of training from course to course; a high degree of self-organization, self-management. The article analyzes the creation of a spatial and subject component of an enriched socio-professional environment that models the socially competent behavior of future economists, the organization and conduct of various events: competitions, projects on socially significant issues. Applicants worked on the creation and subsequent protection of social Posters, Presentations, and videos, which, in turn, provided a socially significant design of the institution and its classrooms. The main attention is paid to the areas of creating an enriched social and professional environment as interaction with the Student Parliament, coordination with it of the main measures for the formation of cultural competence of future economists. After all, the Student Parliament, as an important representative body of self-government of higher education applicants, ensures the right and opportunity to independently decide on education and everyday life, protect their rights and interests, and participate in the management of an educational institution. Article analyzes the creation of a social and professional environment on the example of the work of the Kherson State agrarian and economic University, where applicants for higher education are involved in many educational, organizational and scientific projects.

Key words: *professional education, pedagogy, economic education, higher education institution, Kherson State Agrarian and Economic University.*

Вступ

Зміни у політичному, економічному і соціальному житті вже продиктували необхідність оволодіння новими знаннями, вміннями і технологіями. Особливо це важливо для підготовки професіоналів, здатних успішно адаптуватись до нових соціально-економічних умов.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Визначена нами тема дослідження останнім часом набуває все більшої актуальності, але вже має певний історичний спадок. Так, наприклад, певними частинами зазначеної проблеми займались: О.М. Борисенко (Борисенко, 2017), який провів дослідження із особливостей соціальної ідентифікації молоді в сучасних суспільних умовах; В.П. Головенкін (Головенкін, 2019) у посібнику з педагогіки, розглядав основні проблеми сучасної педагогіки вищої школи України, що пов'язані з етапом її реформування і впровадження ідей Болонського процесу. Основну увагу приділено психологічним аспектам процесу пізнавальності діяльності студентів, практичним рекомендаціям щодо реалізації у навчальному процесі теоретичних положень дидактики; О.П. Дзьобан (Дзьобан, 2016) проаналізував наукову позицію щодо інформаційного суспільства як індивідуалізованого суспільства, у якому в результаті інформаційно-технологічної революції відбувається глибинна трансформація європейської культури, її цінностей і норм, у тому числі й відповідальності. Обґрунтовується, що на сучасному етапі формування культури інформаційного суспільства суперечності в культурі породили системну кризу відповідальності. Р.О. Семенова (Семенова, 2014) у власній роботі розкриває широкі аспекти методологічних і прикладних проблем, пов'язаних із створенням освітнього

середовища як такої сукупності умов для навчання, розвитку, індивідуалізації та соціалізації особистості, яка забезпечує можливість прояви та розвитку її відповідно до природних задатків, інтересів, вимог вікової соціалізації та соціального запиту.

Але, попри загальну репрезентативність розкриття певних частин цієї проблематики, ще залишаються невирішеними питання щодо створення соціально-професійного середовища в конкретних закладах вищої освіти.

Мета дослідження полягає у розкритті специфіки створення соціально-професійного середовища з метою формування культурної компетентності на прикладі Херсонського державного аграрно-економічного університету.

2. Методологія та методи

Методологічну основу дослідження становлять підходи: системно-хронологічний, культурологічний, аксіологічний, порівняльний, ретроспективний, дидактичний. Зазначені підходи ґрунтуються на сукупності методологічних принципів, з-поміж яких: діалектичний, системності, історизму, хронологічний, персоніфікований. У роботі використано комплекс методів дослідження: загальнонаукових, історико-педагогічних і спеціально-історичних.

3. Результати та дискусії

Основною характеристикою спеціаліста з економіки є загальна сукупність професійних знань і вмінь, які у представників різних видів діяльності можуть не збігатись за складом, структурою, ступенем прояву тих або тих якостей. Відповідно до цього роль освіти в сучасному житті не тільки в тому, щоб надати громадянам знання для успішної професійної діяльності, а й забезпечити соціальну адаптацію в полікультурному середовищі, тобто сформувати

мультикультурний менталітет. Тому виникла необхідність стверджувати про важливість культурної компетентності фахівців як обов'язкової професійно-важливої характеристики, що забезпечує ефективність та успішність майбутньої роботи і надає перевагу особистісним якостям.

У фахівців, які довели успішність власної професії, виникають труднощі для порозуміння з представниками інших культур. Адже, коли особистість перебуває в іншій культурній ситуації, вона може неадекватно і неточно розуміти дії, жести і мовну поведінку своїх співрозмовників. А якщо спілкування відбувається із представниками іншої культури, стало частиною професійної діяльності особи, то неправильне розуміння може призвести до неефективної і непродуктивної співпраці. Тому актуальність теми дослідження визначається необхідністю створення соціально-професійного середовища для формування культурної компетентності (Vaganova, 2018; Khasyainov, 2016).

З огляду на це важливим завданням соціально-професійного середовища стало забезпечення соціальної ідентифікації здобувачів вищої освіти, яка повинна стати механізмом їх соціалізації, спонукати до активності в пошуках власного «ЕГО» у відповідному соціальному середовищі із прийняттям їх цінностей та зразків поведінки. Тому соціальна ідентифікація і стає необхідним процесом, який формує соціальну ідентичність майбутніх фахівців і стає важливим складником їх культурної компетентності.

Соціальна ідентифікація починає стверджуватись з моменту сприйняття особистістю характерних відмінностей певної соціальної групи із одночасними порівняннями з характерними ознаками інших груп з остаточним усвідомлення себе як представника певної групи, тому освітнє середовище і має забезпечити умови для такої саморегуляції. Окрім цього, з метою успішного впровадження соціальної ідентифікації важливими факторами стали наявні в освітньому просторі різнобічних можливостей для оцінки всіх характеристик соціальних груп і позитивних емоцій у пережиті належності до них, тобто стану афективної ідентифікації, що пояснюється емоційною стороною приналежності до певних соціальних груп. Мотиваційний складник соціальної ідентифікації має забезпечуватись активною включеністю здобувачів у групових видах діяльності, які підкреслюють відповідну соціальну автентичність в певних соціальних ритуалах, традиційних діях, які здатні спонукати до сприйняття цінностей групи і розвивати вміння працювати в єдиній команді (Rakhimova, 2017: 34–45).

Надзвичайно важливим стало порозуміння тих залежностей від усвідомленості важливості створеного освітнього простору закладу вищої освіти учасниками освітньої діяльності (адміністрацією, викладачами, кураторами), формування соціальної ідентифікації може відбуватися стихійно (неорганізовано), частково організовано або цілеспрямовано. На думку О.В. Борисенко та В.В. Москаленко (Борисенко, 2017; Москаленко, 2013: 76-102), стихійне освітнє середовище в сучасному житті у закладах вищої освіти має вкрай ризикогенні соціальні, культурні характеристики, що в кінцевому варіанті призводить до так званої соціальної маргіналізації, яка зумовлюється втратою особою певних соціальних цінностей, культурних норм поведінки, девіантної та навіть протиправної поведінки.

Тому можна дійти висновку, що дезорганізований освітній простір може стати чинником, який руйнує сформовані на попередніх вікових етапах життя бази поведінки в культурній сфері, а для майбутніх фахівців може призвести до вкрай негативного соціального розвитку.

Результати наших спостережень доводять, що цілеспрямований соціально-професійний простір може забезпечити багатоваріативність щодо реалізації підготовки здобувачів вищої освіти сприймати погляди і цінності інших, розуміти та орієнтуватися у багатоваріативності різних думок і поглядів, здатність йти на компроміси, узгоджувати власну позицію з іншими, не нав'язувати особисті стандарти та поважати права інших на унікальність. Освітній процес за таких умов повинен забезпечувати здійснення вчинків за позитивними сценаріями із одночасною відсутністю поділу на переможців і переможених, проявів ксенофобії, статевої і соціальної дискримінації. Тобто З. Бауман (Бауманн, 2005: 29–38) в освітньому просторі вищої школи називав це продовженням «підготовки до життя», яким передбачається: розвиток компетентностей у співжитті в сучасному цифровому (постіндустріальному) всесвіті із усіма його недоліками та поліваріативністю вибору із багатоваріативними поглядами і відсутністю нездатності робити помилки, довіряти авторитетам; виховання терпимості до відмінностей інших і захищати право бути самим собою; закріплення здатностей до само-рефлексії, потрібної щодо вміння прийняти відповідальність за власний вибір і його наслідки; вдосконалення здатностей «розширювати горизонти» і надавати опір спокусі втечі від свободи за причиною болісної невизначеності, яку вона несе разом із модерними та невідомими радощами.

Можемо погодитись з тим, що освітнє середовище стає соціально насиченим, збагаченим, якщо: 1) мета суб'єктів управління освітнім процесом спрямована на формування у здобувачів вищої освіти соціальної ідентифікації та культурно-компетентної поведінки; 2) організаційна структура закладу вищої освіти, органи його самоврядування, діяльність відповідних технічних служб, а також навчально-професійна робота здобувачів і професійна діяльність науково-педагогічних кадрів вибудовуються відповідно до зазначеної мети – формування культурної компетентності; 3) зовнішні дії зорієнтовані на приведення характеристик, що існує в освітньому середовищі відповідно до поставленої мети та визначених завдань.

Спираючись на наукові припущення попередніх дослідників щодо освітнього середовища та його проектування, В.І. Панова (Чернозуб, Варнавська, 2020: 112–189), В.О. Ясвіна (Ясвин, 2001: 239–258), ми змогли виокремити два складники збагаченого соціально-професійного середовища, які повинні забезпечити формування необхідного рівня соціальної ідентифікації, соціальної обізнаності та соціально-компетентної поведінки здобувачів вищої освіти, які й складатимуть їх цілісну соціальну компетентність: 1) просторово-предметна; 2) власне соціальна та навчально-професійна.

Перший складник збагаченого соціально-професійного середовища має проявлятися в облаштованості навчальних аудиторій з метою активізації просоціальних мотивів у здобутті освіти фахівців, їх прагненні до соціальних взаємодій та спілкування, соціальної мобільності, що сильно впливають на цілеспрямований процес соціального і професійного саморозвитку; актуалізованості соціально-професійних навичок, передусім умінь взаємодіяти на соціальному рівні із представниками багатьох культур, вміння впроваджувати засоби адекватного рішення складних життєвих і професійних ситуацій із збереженням власного ЕГО, вміння аналізувати власну соціальну активність та розвивати саморефлексію на соціальному, індивідуальному та професійному рівнях. Подібний підхід може забезпечуватися гнучкістю, організованістю та унікальністю просторових навчальних умов шляхом створення творчого середовища в аудиторних приміщеннях закладу вищої освіти (Nazlieva, 2017: 574–579).

Другий складник збагаченого соціально-професійного середовища закладу вищої освіти має передбачати організованість взаємодії усіх учасників навчального

простору, яка здатна забезпечити дійсну багатоваріативну актуальність соціально-професійних знань, вмінь та навичок, формування індивідуалізованого творчого досвіду спеціалістів у результаті вироблення атмосфери співробітництва, партнерства, конструктивності.

Особливе значення у вихованні культурних компетентностей економістів має створити необхідний склад груп здобувачів вищої освіти, їх соціально-психологічний клімат. Дослідженнями попередників (Семенова, 2014: 112–189; Ясвин, 2001: 239–258) було доведено, що колективам здобувачів вищої освіти притаманні загальні особливі характеристики, серед яких:

- соціально-професійна спрямованість на отримання певної спеціальності, спільність інтересів, цілей, зумовлені ставленням до професії за різної за ознаками мотивації до навчально-професійної діяльності;
- неоднорідність за віковими ознаками та рівнем освіти;
- мобільність відповідно до послідовності у навчанні;
- високий ступінь самоорганізації, саморефлексії, самоврядування.

Усталена група здобувачів вищої освіти – це те середовище, в якому кожен здатний реалізувати власні можливості та компетентності, опанувати соціальні навички, здобути досвід соціально-професійної адаптації з метою більш латентного входження до власної професії. Вищеперераховане повинно узгоджуватися із такими механізмами, як: наслідування прикладу науково-педагогічного складу навчального закладу, зразків їхніх дій, манери спілкування, психологічного «зараження», соціальної ідентифікації з іншими групами здобувачів, що мають значні впливи на формування цілісної соціальної компетентності кожного фахівця, які зможуть посилити цілеспрямовану дію на формування потрібних компетентностей.

Так, наприклад, попередніми дослідженнями (Бауманн, 2005: 103–113; Дзьобан, 2016: 29–38; Семенова, 2014: 112–189; Ясвин, 2001: 239–258) доведено, що, з одного боку, існує пряма залежність між двома проявами вищої форми соціальної активності здобувачів вищої освіти – поведінковим і результативно-діяльним. Тобто мобільність та необхідні професійні компетентності майбутніх фахівців стають успішними в поєднанні із навчально-професійною діяльністю, а в результаті впливають одна на одну. З іншого боку, виникає взаємозалежність якості соціально-психологічної атмосфери в групах здобувачів вищої освіти разом з їх культурною компетентністю.

Тому особливої ваги можуть набути проблеми, пов'язані із оптимізацією соціально-психологічного клімату в навчальних колективах, запровадженням заходів щодо формування колективності інтересів майбутніх економістів.

Розвиток власного культурного складника збагаченого соціально-професійного середовища здійснюється в результаті цілеспрямованої спеціальної підготовки науково-педагогічного складу викладачів для соціально-гуманітарних і фахових дисциплін. Окрім цього, великого значення набуває організація та проведення соціально і професійно значущих заходів у позааудиторний час: тематичних декад, науково-практичних (міжнародних, усеукраїнських, регіональних, університетських) конференцій, круглих столів, семінарів, тренінгів, тематичних свят тощо. Важливим процесом у роботі закладу вищої освіти є збільшення напрямів роботи органів самоврядування з метою активізації наукової або волонтерської діяльності та підтримки.

Дидактичний науково-професійний складник для формування збагаченої соціально-професійної атмосфери має передбачати спрямування змістовності, методичності та форм навчання, націлених на виховання культурних компетентностей майбутніх економістів – їх соціальної ідентичності, соціальної обізнаності та соціально компетентної поведінки (Семенова, 2014: 112–189; Ясвин, 2001: 239–258).

Таким чином, ми можемо стверджувати, що з метою формування просторово-предметного складника збагаченого соціально-професійного середовища, що має моделювати соціально компетентну поведінку майбутніх економістів у межах Херсонського державного аграрно-економічного університету, постійно організуються та проводяться конкурси проектів із соціально значущої проблематики. Так, наприклад, здобувачі ХДАЕУ працювали над створенням та подальшим захистом соціальних плакатів, презентацій, відеороликів, які своєю чергою забезпечили соціально значуще оформлення закладу та його аудиторій.

Останнім часом важливого значення також набувають такі заходи, як:

- участь в оформленні навчальних аудиторій закладу вищої освіти з метою формувати власний тренінговий простір, який повинен стимулювати їх до вільного спілкування, виявлення власних думок, ідей, концепцій і власної поведінки, для конструктивного вирішення конфліктних ситуацій; забезпечення формування важливого уміння працювати в команді, спільно приймати важливі рішення;

- оздоблення аудиторій фліпчартами, що є важливою атрибутикою відображення саморефлексивного простору, активізації рефлексивних вмінь здобувачів вищої освіти;

- створення коворкінгу – зони вільного спілкування, фотозони, взаємодії спільної діяльності.

Дидактичний складник навчально-професійної діяльності (Головенкін, 2019: 74–93) збагаченого соціально-професійного середовища має забезпечуватись міжпредметним змістом дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, реалізацією спецкурсів, як, наприклад, «Культурна компетентність майбутніх економістів», «Ораторське мистецтво» тощо, а також коригуванням завдань виробничої практики здобувачів вищої освіти, до яких потрібно внести комплекс завдань із аналізу саморефлексії аналізу відповідно до критеріїв самооцінки особистісних соціально-значущих якостей: контактність, здатність працювати у команді, соціальна адаптивність та здатність вести переговори, домовлятися, виступати публічно тощо.

З метою поглибленого забезпечення соціального складника збагаченого соціально-професійного середовища в ХДАЕУ постійно організуються і систематично проводиться потужна робота з викладачами у межах постійно-діючих науково-методичних семінарів і тематичних доповідей, педагогічних майстерень на засіданнях наукових, методичних рад, а також спеціально організованих майстер-класів і тренінгів з інноваційних методів викладання.

Так, наприклад, з метою оптимізації підготовки викладачів до формування соціальної компетентності здобувачів вищої освіти в межах Херсонського державного аграрно-економічного університету організовано науковий гурток на кафедрі професійної освіти «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх викладачів економіки» (керівник наукового гуртка доктор історичних наук, професор О.В. Черемісін), періодично відбуваються тренінги, майстер-класи, на які запрошуються: науковці із закордонних закладів вищої освіти (останнім часом кафедра професійної освіти ХДАЕУ тісно співробітничала із Варненським університетом менеджменту), викладачі університетів із новітніх активних методів організації навчально-професійної діяльності для здобувачів вищої освіти, активізації їх внутрішніх ресурсів з особистісного та професійного розвитку, планування кар'єри тощо; успішних фахівців-практиків сфери економічної діяльності, менеджменту, соціальної роботи, психологічної діяльності, журналістики та реклами з різних проблем

соціального, навчально-професійного супроводу освітньої та самоосвітньої діяльності здобувачів вищої освіти та їхньої соціальної активності.

Окрім цих заходів, з метою формування культурної компетентності здобувачів вищої освіти систематично організуються соціально та професійно значущі кампанії. Наприклад, кожного навчального року у ХДАЕУ відбувається Міжнародна науково-практична конференція «Філософські обрії сьогодення». Цей захід спрямований на популяризацію гуманітарної наукової діяльності як у межах навчального закладу, так із залученням міжнародної наукової спільноти з одночасним активним залученням здобувачів вищої освіти до участі у вищезазначеній науково-практичній конференції, яка допомагає в особистісному та професійному розвитку, свідомому плануванні власного соціо-професійного зростання. З метою формування поведінкових і регулятивних умінь та вмінь соціальної взаємодії тощо після виступів спікерів – провідних фахівців та учених із Азербайджану, Грузії, Болгарії, Білорусії, Польщі, секційні засідання проводяться у форматі доповідей здобувачів вищої освіти, які презентують власні наукові здобутки, ідеї, концепції, теорії, діляться особистим дослідницьким досвідом.

Останнім часом особливого значення для формування культурної компетентності майбутніх економістів мають такі соціально значущі заходи, які забезпечують заглиблення здобувачів у соціально збагачене освітнє середовище, як-от:

– школа аграрного лідера, яка передбачає обмін досвідом діяльності в освітній та професійно-практичній сферах за участю найвідоміших українських та іноземних професіоналів бізнесу та громадського сектору, висококваліфікованих представників професорсько-викладацького складу ХДАЕУ (робота школи відбувається як в очному, так і в дистанційному форматах). Тематика навчальних курсів спрямована на особистісний розвиток активних інноваційних професіоналів для реалізації їх творчого потенціалу з метою успішного розв'язання завдань аграрного бізнесу та сільських громад на Херсонщині зокрема та в Україні загалом;

– наукові гуртки: «Бухгалтер – податківець сучасного підприємства», «Туристична Херсонщина», «Економіст, підприємець, фінансист», «Професійно-педагогічна майстерність викладача економічних дисциплін», «Публічне управління та адміністрування в умовах децентралізації влади», «Сучасний менеджер в умовах цифрової трансформації», «Економічна теорія»,

робота яких спрямована на реалізацію творчого, професійного і соціально-значущого потенціалу майбутніх фахівців;

– наукове товариство молодих вчених, метою діяльності якого є створення сприятливих умов для науково-дослідної та інноваційної діяльності здобувачів вищої освіти ХДАЕУ, об'єднання їх зусиль для вирішення нагальних та актуальних проблем сучасної науки;

– щорічні заходи із популяризації економічних дисциплін пов'язані із міжнародною діяльністю університету: «Інноваційні та актуальні питання післязбиральної доробки плодоовочевої продукції як важіль підвищення економічної ефективності», «Сучасні тренди та перспективи логістики, маркетингу, збутової діяльності плодоовочівництва в епоху цифрових технологій», що включала соціальні та економічні квести і ділові ігри, спрямовані на розвиток лідерських та наукових навичок здобувачів вищої освіти, уміння працювати у команді, приймати спільні рішення, домовлятися.

Із метою формування соціально-культурної ідентичності здобувачів вищої освіти кожного року ініціюється та організовується їх участь у таких заходах, як:

– Міжнародний конкурс з української мови ім. П. Яцика;

– міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді Т. Шевченка;

– Всеукраїнський конкурс вишиванок та багата інших.

Участь здобувачів освіти в зазначених заходах у загальногруповій формі забезпечує формування групової єдності, згуртованості, підвищує якість соціально-психологічного клімату в групах здобувачів за умов цілеспрямованої керованої активізації соціальних норм і цінностей.

Одним із найважливіших напрямів створення збагаченого соціально-професійного середовища є взаємодія із радою молодих вчених ХДАЕУ, узгодження з нею основних заходів із формування культурної компетентності майбутніх економістів. Адже Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених є важливим представницьким органом самоврядування здобувачів вищої освіти, що забезпечує права і можливості здобувачів освіти самостійно вирішувати проблеми навчальної діяльності і побуту, захисту їх прав та інтересів, а також брати участь в управлінні навчальним закладом, тобто вона і є тією інституцією, яка, з одного боку, є індикатором соціальної компетентності, а з іншого – суб'єктом її формування.

Участь в органах самоврядування, на думку дослідників, має сприяти:

формуванню відповідальної громадянської позиції; стимулюванню активності молодого громадянина у суспільному житті; реалізації особистісних якостей, здібностей та талантів особистості; формуванню організаторських вмінь; вихованню відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків та завдань. Робота у складі студентського парламенту забезпечує унікальну можливість набуття соціально-корисного досвіду управлінської діяльності; активізує партнерські відносини не тільки із викладачами, але і з керівництвом закладу вищої освіти. Адже одним із базових принципів процесу євроінтеграції є активна участь здобувачів вищої освіти як конструктивних партнерів в управлінні та визначенні змісту і якості освіти.

Завданнями самоврядування є насамперед розширення можливостей здобувачів для їх повноцінного особистісного і професійного розвитку, утвердження соціальної та професійної активності, соціально компетентної поведінки, прискорення мобільності.

Відтак взаємодія із студентським парламентом та узгодження з ним основних заходів із формування соціальної компетентності майбутніх економістів передбачають: спільне планування та організацію соціально-значущих позааудиторних заходів; проведення тематичних зустрічей викладачів із представниками парламенту з метою обговорення та прийняття спільних рішень з поточних проблем; проведення загальних моніторингових соціально-психологічного клімату в групах; участь у Школі аграрного лідера, яка проводиться із участю здобувачів вищої освіти різних рівнів.

Результатом спільної роботи із студентським парламентом стало обговорення прийняття комплексу моральних та етичних правил, якими повинні керуватися здобувачі протягом всього терміну навчання. Студентський парламент діє в межах загальнолюдських цінностей з метою забезпечення всебічного гармонійного, інтелектуального, творчого розвитку та сприяє їх соціально-громадській активності загалом та формуванню їх соціальної компетентності зокрема.

Висновки

Отже, у своїй єдності створені складники збагаченого соціально-професійного середовища освітнього закладу забезпечують формування культурної компетентності майбутніх економістів, пролонгують і посилюють формувальний ефект основних організаційно-педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. Москва : Логос, 2005. 390 с.
2. Борисенко О.М. Особливості соціальної ідентифікації молоді в сучасних умовах суспільства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. №1. С. 3–11.
3. Vaganova, O.I., Ilyashenko, L.K. The main directions of implementation technologies of student-centered education in high school, *Vestnik of Minin University* 6, 3, 2 (2018). DOI: 10.26795/2307-1281-2018-6-3-2 (дата звернення: 27.12.2020).
4. Дзьобан О.П. Сучасне суспільство як суспільство з деформованою відповідальністю (за працею З. Баумана «Індивідуалізоване суспільство») *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* № 4 (31) 2016. С. 14–25.
5. Khasyanov, O.R., Nuretdinov, I.G., Zaitseva, N.A., Kudryavtseva, S.S. (2016), The sustainable development of competitive enterprises through the implementation of innovative development strategy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(1), 185–191.
6. Москаленко В.В. Соціалізація особистості : монографія Київ : Фенікс, 2013. 540 с.
7. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
8. Nazlieva E. University students general cultural and professional competences. *Proceeding of INTED 2017 Conferens. Valencia, Spain. 2017. Pp. 574–579.*
9. Rakhimova A. Competencia sociocultural como una de las competencias centrales del individuo. *Espacios*. Vol. 38. 2017. Pp. 34–45.
10. Семенова Р.О. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : монографія. К.–Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 228 с.
11. Чернозуб О.В., Варнавська І.В. Сутність культурної компетентності студентів в освітньому просторі. *Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Філософські обрії сьогодення» 19 листопада 2020 р.* Херсон : ХДАЕУ, 2020. С. 128–131.
12. Ясвин В.О. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва : Смысл, 2001. 365 с.

REFERENCES

1. Bauman Z. (2005). *Indyvidyualyzyrovannoe obshchestvo*. [Individualized society] Moscow : Lohos. 390 s.
2. Borysenko O.M. (2017). *Osoblyvosti sotsialnoi identyfikatsii molodi v suchasnykh umovakh suspilstva*. [Features of social identification of youth in modern conditions of society] *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. №1. S. 3–11.
3. Vaganova, O.I., Ilyashenko, L.K. (2018). The main directions of implementation technologies of student-centered education in high school, *Vestnik of Minin University* 6, (3). P. 2. DOI: 10.26795/2307-1281-2018-6-3-2.
4. Dzoban O.P. (2016). *Suchasne suspilstvo yak suspilstvo z deformovanoiu vidpovidalnistiu (za pratseiu Z. Baumana «Indyvidyualizovane suspilstvo»)* [Modern society as a society with a distorted responsibility (according

to the work of Z. Bauman «Individualized society»] *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»* № 4. (31). S. 14–25.

5. Khasyanov, O.R., Nuretdinov, I.G., Zaitseva, N.A., Kudryavtseva, S.S. (2016), The sustainable development of competitive enterprises through the implementation of innovative development strategy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(1), 185–191.

6. Moskalenko V.V. (2013). *Sotsializatsiia osobystosti: monohrafiia* [Socialization of personality]. Kyiv : Feniks. 540 s.

7. Holovenkin V.P. (2019). *Pedahohika vyshchoi shkoly: pidruchnyk* [Pedagogy of high school]. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho. 290 s.

8. Nazlieva E. (2017) University students general cultural and professional competences. *Proceeding of INTED 2017 Conferens. Valensia, Spain*. 2017. Pp. 574–579.

9. Rakhimova A. (2017) Competencia sociocultural como una de las competencias centrales del individuo. *Espacios*. Vol. 38. Pp. 34–45.

10. Semenova R.O. (2014). Osvitnie seredovyshche yak chynnyk stanovlennia obdarovanoi osobystosti: monohrafiia [Educational environment as a factor in the formation of a gifted person]. K.–Kirovohrad : Imeks-LTD. 228 s

11. Chernozub O.V., Varnavska I.V. (2020). Sutnist kulturnoi kompetentnosti studentiv v osvitnomu prostori [The essence of students' cultural competence in the educational space] *Zbirnyk tezza materialamy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Filosofski obrii sohodennia» 19 lystopada 2020 r.* Kherson : KhDAEU. S.128 – 131.

12. Iasvin V.O. (2001). *Obrazovatelnaia sreda: ot modelirovaniia k proektyrovaniiu*. [Educational environment: from a design to planning]. Moscow : Smisl. 365 s.

*Стаття надійшла до редакції 03.02.2021.
The article was received 03 February 2021.*